

**МОНГОЛ УЛСЫН 2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН
САНГИЙН 2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН
САНГИЙН 2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ, ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН
САНГИЙН 2027 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛҮҮДИЙН ХОЁР
ДАХЬ ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙГ ЯВУУЛСАН ТАЛААРХ ТӨСВИЙН
БАЙНГЫН ХОРООНЫ ТАНИЛЦУУЛГА**

2026 оны 10 дугаар
сарын 14-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

Илтгэгч нь: Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Наранбаатар

Улсын Их Хурлын дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Засгийн газраас 2026 оны 08 дугаар сарын 31-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн нэг дэх хэлэлцүүлгийг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы 2026 оны 09 дүгээр сарын 15, 25-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж, хоёр дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Төсвийн болон бусад Байнгын хороодод шилжүүлсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 70 дугаар зүйлд заасны дагуу Байнгын хороод эрхлэх асуудлыгаа хүрээнд 2026 оны 10 дугаар сарын 06, 07, 08-ны өдрүүдийн хуралдаанаараа хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулж, танилцуулгаа боловсруулан Төсвийн байнгын хороонд ирүүлснийг Та бүхэнд танилцуулж байна.

1.Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед хуралдаанд оролцсон Улсын Их Хурлын гишүүд төрийн айлчлалын бүрэлдэхүүн болон холбогдох зардлын талаар, мөн Гадаад харилцааны яамны хөрөнгө оруулалтын зардалд Япон улс дахь Монгол Улсын Элчин сайдын яамны байрны асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэсэн, “Оюутан цэрэг” хөтөлбөрийг өргөжүүлэх боломжтой эсэх, Монгол Улсын иргэд хэдэн улсад хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр зорчиж байгаа болон 2027 онд нэмэгдүүлэх боломжтой эсэх, КОП-17 олон улсын бага хурлын үйл ажиллагаанд зарцуулсан санхүүжилт болон Батлан хамгаалах яамны төсөв, мөн цахим гадаад паспортын чанарын талаар асуулт, асууж хариулт авсан болно.

Мөн Монгол Улсын гадаад харилцааны бодлогын үр дүнг дипломат арга хэмжээ, уулзалт, санамж бичгийн тоогоор бус, манай улсад оруулсан хөрөнгө оруулалт, нэмэгдүүлсэн экспортын хэмжээ, ажлын байрны тоо болон иргэдэд үзүүлсэн бодит үр өгөөжөөр хэмждэг үр дүнд суурилсан тогтолцоонд шилжих шаардлагатай, мөн байгалийн хий дамжуулах хоолойн төслийг эрчимжүүлж, эрдэс баялгийн болон эрчим хүчний салбарын асуудалд онцгой анхаарах нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн болно.

2.Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед хуралдаанд оролцсон Улсын Их Хурлын гишүүд 2027 онд бэлчээрийн ачааллыг багасгахтай холбоотойгоор тухайн салбарын зорилтот түвшинг өөрчлөхөөр тусгаснаар бэлчээрийн ачаалал хэдий хэмжээгээр буурахыг тодруулж, малын гоц халдварт

болон зоонозын халдварт өвчнийг бууруулахад чиглэсэн эм бэлдмэлийн санхүүжилт буурч байгаатай холбоотойгоор вакцины хэрэгцээ, хамрагдалт, оношилгоо, хорио цээр, шуурхай арга хэмжээний зардлыг төсөвт бүрэн тусгасан эсэх, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарт хэрэгжүүлсэн төсөл хөтөлбөр, арга хэмжээнд олгосон зээлийн эргэн төлөлт, хүүгийн дэмжлэгийг төрөөс хариуцах үндэслэлийн талаар, мөн Хөдөө аж ахуйг дэмжих сан, Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сан болон хүлэмжийн хий, агаарын бохирдлыг бууруулах, сэргээгдэх эрчим хүчийг дэмжих төслүүдийн хэрэгжилт, жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг төсвийн бодлогоор дэмжих арга хэмжээний талаар асуулт асууж, хариулт авсан.

Мөн хөдөө аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэгчид, жижиг дунд бизнес эрхлэгчид, тариаланчид, ногоочдын бүтээгдэхүүний үнэ өсөлттэй байхад салбарын яам анхаарах, мөн тус салбарыг хөгжүүлэхэд төрөөс олгодог дэмжлэг, урамшуулал, зээлийн хүүгийн татаасын өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх зорилгоор үр дүнд суурилсан зарцуулалтын тогтолцоонд шилжүүлэх шаардлагатай гэсэн саналуудыг хэлсэн байна.

3.Хүний хөгжил, нийгмийн бодлогын байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед хуралдаанд оролцсон Улсын Их Хурлын гишүүд эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмж, эрт илрүүлгийн үр дүнгийн талаар тодруулж, орон нутгийн эмнэлгүүдийн чадавхыг цаашид хэрхэн бэхжүүлэх, мөн Ажил олгогч эздийн болон Үйлдвэрчний эвлэлийн холбоотой хэлэлцэн тохиролцсон хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг нэмэгдүүлэх асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх, 2026 оны төсвийн тодотголоор нэмэгдсэн халамжийн тэтгэврийн нэмэгдэл нь 2027 оны төсөвт хэрхэн нөлөөлөх, мөн улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр ашгийн талаар болон хэрэгжих хугацаа, олон жил дамжиж буй төслүүдийн хэрэгжилт удааширсан шалтгаан болон оношилгоо, эмчилгээний төвийг бүсийн хэмжээнд биш аймаг бүрт ажиллуулах боломжтой эсэх талаар асуулт асууж, хариулт авлаа.

Мөн 2027 оны төсвийн төслийг Улсын Их Хурлын хэлэлцүүлгийн шатанд өөрчлөх нь зүйтэй бөгөөд хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын болон болзошгүй эрсдлийн зардлыг зохих хэмжээнд төлөвлөх, яаралтай тусламжийн тоног төхөөрөмжийг сайжруулах, эрт илрүүлгийн үзлэгийг үр дүнд чиглүүлэх, асаргааны тэтгэмжийг нөхцөл байдлаар нь эрэмбэлэх нь зүйтэй талаар, мөн төрөлжсөн ахлах сургууль, ногоон сургууль, боловсролын зээлийн сангийн бодлогыг боловсронгуй болгож, ерөнхий боловсролын сургуулийн анги дүүргэлт, ачаалал өндөр байгаа энэ үед мэдээллийн технологийн танхимыг хүчин чадал сайтай, орчин үеийн тоног төхөөрөмжөөр тоноглох бодлого хэрэгжүүлэх нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн байна.

4.Өргөдлийн байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед хуралдаанд оролцсон Улсын Их Хурлын гишүүд сургуулиудыг нэг ээлжийн сургалтад шилжихтэй холбоотой хөрөнгө оруулалтын болон урсгал зардлын талаар тодруулж, төсвийн төсөлд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хүртээмжийг хэрхэн тусгасан, анхан шатны эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний санхүүжилт, хэрэгжилт, төсвийн орлогын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх бодлого, мөн хөгжлийн бодлогын зорилт, шалгуур үзүүлэлт болон төсвийн төлөвлөлтийн уялдаа хангалттай эсэх, хөрш орнуудтай хамтран цахилгаан станц байгуулах боломж болон цалин хөлсний өсөлт инфляцад нөлөөлөх нөлөөллийн талаар асуулт асууж, хариулт авсан.

Мөн түүнчлэн төсөв, хөгжлийн бодлого, шалгуур үзүүлэлт болон тайлагналын тогтолцоог уялдуулан нэгтгэх, төсвийн зарцуулалт бүрийг хүрэх үр дүнтэй холбон төлөвлөж хэрэгжүүлэх, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хүртээмжийг сайжруулах, эрүүл мэндийн эрт илрүүлэг, сэргээн засах тусламж, үйлчилгээний төлөвлөлт, чанар, хамрах хүрээг нэмэгдүүлэх талаар, мөн төсвийн зарцуулалт, үр дүнгийн талаарх мэдээллийг олон нийтэд ил тод тогтмол мэдээлж байх нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн байна.

5.Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед хуралдаанд оролцсон Улсын Их Хурлын гишүүд Монгол Улсын 2027 оны нэгдсэн төсвийн алдагдал болон эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд нь төсвийн тусгай шаардлагад нийцсэн эсэх, мөн 2027 онд төрийн албан хаагчдын цалин, ахмад настны тэтгэвэр, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн тэтгэмж хэрхэн нэмэгдэх, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн хэмнэлтийн бодлогын хэрэгжилт, үр дүнгийн талаар, төрийн тусгай байгууллагуудын техник, тоног төхөөрөмжийн хангалт болон гоц халдварт өвчний улмаас мал нь устгалд өртсөн малчдад нөхөн олговор олгох эсэх, 2026 оны төсвийн жилд Улсын Их Хурлаар батлагдаагүй төсвийг зарцуулсан эсэх, мөн Малчны тухай хуулийн хэрэгжилтийн талаар асуулт асууж, хариулт авсан байна.

Мөн төрийн албан хаагчдын цалинг нэгдсэн бодлогоор шинэчлэх нь зүйтэй бөгөөд төсвийн зарлагын өсөлт нь иргэдийн бодит орлогыг дэмжихгүйгээр инфляцыг нэмэгдүүлэх эрсдэлтэйг анхаарах, мөн Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл эрсдэлийн үнэлгээ хийхээс гадна бодлогын хувилбар, шийдлийн санал боловсруулж Улсын Их Хуралд танилцуулах нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн байна.

6.Хууль зүйн байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед хуралдаанд оролцсон Улсын Их Хурлын гишүүд 2027 оны төсөвт тусгагдсан төрийн тусгай алба хаагчдын орон тоо, хувцас, хангалтын зардлын тооцооллыг тодруулж, мөн Гэр бүлийн хэрэг хянан шийдвэрлэх шүүх ажиллагаатай холбоотой гэр бүлийн сэтгэл зүйчийн орон тоог нэмсэн эсэх, мансуурах, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисын хэрэглээг таслан зогсооход шаардагдах зардал болон шүүх, прокурорын барилгын хөрөнгө оруулалтын ажлын санхүүжилтийн талаар асуулт асууж, хариулт авсан.

Мөн шүүх эрх мэдлийн байгууллагын төсвийг гүйцэтгэх засаглалын төсөвтэй зэрэгцүүлэн хэлэлцэх нь зохимжгүй бөгөөд цаашид улсын төсвөөр санхүүжих хөрөнгө оруулалтыг эрэмбэлэх, Хүүхэд, гэр бүлийн шүүх байгуулахыг Улсын Их Хурал бодлогоор дэмжиж хуулиа баталсан байтал 2027 оны төсвийн төсөлд уг санхүүжилтийг тусгаагүй байгааг анхаарах нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн болно.

7.Эдийн засгийн байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед хуралдаанд оролцсон Улсын Их Хурлын гишүүд Эрчим хүч, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамнаас бусад төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын зардал өссөн шалтгааныг тодруулж, Оюутолгой компаний 2027 оны ногдол ашгийг улсын төсөвт төвлөрүүлж, зарцуулахаар төлөвлөсөн нь холбогдох хууль тогтоомжид нийцсэн эсэх, мөн 2027 оны төсвийн төсөлд тусгагдсан зарим урсгал зардлын өсөлтийн тооцоо болон төрийн албан хаагчдын цалин, хөлс харилцан адилгүй нэмэгдсэн шалтгааны талаар, мөн эрчим хүчний үнийн өсөлтийг бууруулах татаасыг айл өрх, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад ялгаатай тооцсон эсэх,

улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний нэр, байршил, зорилго, бэлтгэл хангагдсан байдал, хэрэгжих хугацаа, нийт өртөг, үр дүнгийн шалгуурыг тодорхой болгосноор төсвийн зарцуулалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх боломжтой эсэх, Ази, Номхон далайн хүний эрхийн үндэсний байгууллагуудын сургалтын төвийг Монгол Улсад байгуулах эсэх талаар асуулт асууж, хариулт авсан байна.

Мөн аливаа шийдвэрт Үндсэн хуулийн зарчмаа баримтлах, мөн ард түмний амьдрал доройтсон энэ үед Оюутолгойн ногдол ашгийг төсөвт зарцуулахгүй байх, хүүхдийн хоолны агууламж, чанарыг бууруулахгүйгээр төлөвлөж, хүний эрхийн мэдрэмжтэй төсөвлөлтийг төлөвшүүлэх, төрийн бүх байгууллага хүний эрхэд суурилсан үйлчилгээг хэрэгжүүлэх нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн.

Төсвийн байнгын хороо эрхлэх асуудлыгаа хүрээнд 2026 оны 10 дугаар сарын 14-ний өдрийн хуралданаараа хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 70 дугаар зүйлд заасныг баримтлан явуулж, дараах танилцуулгыг гарган Та бүхэнд танилцуулж байна.

Хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх үед Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Баясгалан, Ө.Шижир нар Улсын Их Хурлын хэлэлцүүлгийн шатанд төсвийн төслийн талаарх аудитын дүгнэлтийг анхаарах нь зүйтэйг сануулж, хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээнүүдийн төсөвт өртөг нэмэгдсэн шалтгаан болон техник, эдийн засгийн үндэслэл нь магадлангаар баталгаажаагүй төслүүдийг жагсаалтаас хасах боломжтой эсэх, мөн төрийн тусгай байгууллагуудын техник, тоног төхөөрөмжийн хангалт, бэлэн байдлын талаар, Улсын Их Хурлын гишүүн Ж.Ганбаатар 2027 оны төсвийн орлогын ангилал, тооцоолол, орлого бүрдүүлэлтийн талаар, мөн уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспорттой холбоотойгоор Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг улирал бүр Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороодод тайлагнах боломжтой эсэх, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Энхтуяа Оюутолгойн ногдол ашгийг төсөвт төвлөрүүлэх үндэслэл, шийдвэрийн талаар, Улсын Их Хурлын гишүүн П.Мөнхтулга 2027 оны төсөвт хөдөө аж ахуйн салбарын нөлөөлөл, мөн орон нутагт баригдах арьс шир боловсруулах үйлдвэрүүд болон 10 аймагт баригдах дулааны станцын бүтээн байгуулалтын ажилд улсын төсвөөс санхүүжилт олгох эсэх, Улсын Их Хурлын гишүүн Дав.Цогтбаатар 2027 оны төсвийн зарлагын өсөлт нь инфляцад хэрхэн нөлөөлөхийг тодруулж, төсвийн алдагдлыг хуримтлалын санд төвлөрүүлэх орлогоор санхүүжүүлж байгаа нь холбогдох хууль тогтоомжид нийцэх эсэх, Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуяг төсвийн төсөлд тусгагдсан төрийн албан хаагчдын цалингийн нэмэгдэл нь инфляцад хэрхэн нөлөөлөх, мөн төсөлд тусгагдсан зарим урсгал зардлыг бууруулж 2027 оны төсвийг алдагдалгүй батлах боломжийн талаар, Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Жаргалан 2027 оны төсвийн зардлын нэмэгдэл нь холбогдох хууль тогтоомжид нийцсэн эсэхийг тодруулж, Засгийн газрын өрийн хэмжээ нь төсвийн тусгай шаардлагад хангаж байгаа эсэх, Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Булгантуяа Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн 2027 оны төсвийн төсөлд Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл дүгнэлт гаргасан эсэх, мөн төсвийн зардал нэмэгдэж байгаатай холбоотойгоор ядуурлыг бууруулах үзүүлэлтүүд өөрчлөгдөх эсэх, Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Мөнхбаясгалан 2027 онд сургалтын төлбөрийн зээлийн сангийн санхүүжилттэй холбоотой өөрчлөлтийг тодруулж, мөн үйл ажиллагааг нь зогсоосон төсөл, хөтөлбөрүүдийн талаар, Улсын Их Хурлын гишүүн П.Сайнзориг 2027 оны төсвийн бодлогоор шинээр нэмэгдэх ажлын байрны тоо болон хөдөө аж ахуйн боловсруулах үйлдвэрүүд барих, иргэдэд ипотекийн зээл олгох, Тавантолгойн

дулааны цахилгаан станцын бүтээн байгуулалтын ажлуудад тусгагдсан хөрөнгийн дүнгийн талаар асуулт асууж, хариулт авсан болно.

Мөн Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Мөнхбаясгалан Боловсролын зээлийн сангийн зарцуулалттай холбоотой асуудал нь шийдэгдээгүйгээс оюутнууд, эцэг, эхчүүдэд хүндрэлтэй байгааг анхаарах, Улсын Их Хурлын гишүүн П.Сайнзориг түүхий эдийн үнэ өндөр байгаа боломжийг ашиглан Оюутолгойгоос төвлөрүүлэх орлогоор зээлээ төлөхөд анхаарч иргэдэд ногдол ашиг хуваарилах хугацааг наашлуулах нь зүйтэй гэж, Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Булгантуяа Улсын Их Хурлаар төсөв хэлэлцүүлэх үе шатыг нэмэгдүүлсэнтэй холбоотойгоор иргэд, олон нийтийн саналыг авч төсөлд тусгах, боловсрол, эрүүл мэнд зэрэг томоохон салбаруудын төсвийн талаарх олон нийтийн хэлэлцүүлгийг зохион байгуулах нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн болно.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын 2027 оны төсвийн тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2027 оны төсвийн тухай хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Төсвийн байнгын хорооны танилцуулгыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгнө үү.

Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

**ТӨСВИЙН БАЙНГЫН
ХОРООНЫ ДАРГА**

Н.НАРАНБААТАР